



Mateu Morral i l'atemptat d'Alfons XIII

Autor: Natxo Monrós Vilalta

Data de publicació: 14-12-2025

En Natxo Monrós ha refet els darrers dies de la vida del nihilista català Mateu Morral i Roca, que va intentar assassinar Alfons XIII, en un atemptat amb bomba a Madrid al 1906.

La primera vegada que vaig llegir que un català de Sabadell havia estat l'autor de l'atemptat contra el rei Alfons XIII i la princesa Victòria, vaig sentir la necessitat de saber-ne més. Durant anys, he recopilat informació i he anotat reflexions, que ara he decidit condensar en aquest text. No pretenc convèncer ningú de res. Simplement, el comparteixo per si pot resultar d'interès a algú. No em centraré a esbrinar si En Ferrer i Guàrdia va estar implicat o no en la preparació de l'atemptat, o d'on va treure l'artefacte explosiu, ja que sobre aquest tema ja s'ha escrit molt.

El que realment m'interessa és intentar determinar si l'autor de l'atemptat era un anarquista o un nihilista. Tot i que històricament se l'ha associat amb el moviment anarquista, a causa de la seva relació amb En Ferrer i Guàrdia i l'Escola Moderna, personalment crec que era un jove que es movia en la frontera difusa entre l'anarquisme i el nihilisme.

Aquest últim era un corrent filosòfic i polític que justificava l'ús de la violència com a mitjà per destruir qualsevol forma d'autoritat. Tot i que el nihilisme no era gaire comú a casa nostra, va tenir una gran influència i una gran força a Rússia, on grups com Narodnaya Volya (Voluntat del Poble) van jugar un paper destacat en l'organització i execució de l'assassinat de l'emperador Alexandre II el 1881.

Gravats de l'època que es publicaven en revistes il·lustrades que feien reportatges gràfics de successos polítics i socials.

Aquesta distinció és clau per comprendre la mentalitat d'un home que, tot i tenir una educació privilegiada, va acabar radicalitzant-se fins a protagonitzar un dels atemptats més impactants contra la monarquia espanyola.

Segons la informació que he pogut recopilar, he arribat a la conclusió que el perfil més comú dels terroristes anarquistes estava format principalment per persones de classe treballadora, amb poca formació acadèmica i, sovint, autodidactes. Aquestes persones buscaven desmantellar el sistema per erradicar les desigualtats socials, amb l'esperança de construir un món més just, del qual també es beneficiarien, millorant les seves pròpies condicions de vida. En canvi, el perfil dels nihilistes era força diferent. Estava compost per joves intel·lectuals provinents de famílies benestants i, fins i tot, de la noblesa. Tot i que lluitaven pel mateix objectiu de transformar la societat, eren conscients que això implicava perdre els seus privilegis, fet que acceptaven amb convicció.

Com era el cas d'En Mateu Morral Roca, que va néixer el 1879 a Sabadell, en una família benestant dedicada a la indústria tèxtil. El seu pare era un empresari ric, i això li va permetre tenir una educació de qualitat. Va estudiar a Alemanya i França, on va entrar en contacte amb idees revolucionàries. Quan va tornar a casa, per motius familiars i perquè ja estava plenament capacitat per dirigir la fàbrica, el seu pare li va proposar ocupar-ne la direcció. No obstant això, aviat va començar a circular el rumor que En Mateu freqüentava cercles anarquistes i en llegia els seus diaris, i que tenia la intenció de col·lectivitzar la fàbrica. De fet, va ser ell qui va liderar la comissió d'obriers de la fàbrica davant del seu propi pare, reclamant millores laborals i augmentos salarials. A través d'aquests fets, quedava clar que rebutjava el model de vida burgès que la seva família representava.

Un aspecte important de la vida d'En Morral és la seva relació sentimental amb Na Nora Falk, una nihilista russa que, després de participar a la Revolució Russa de 1905, es va exiliar a París, on va entrar en contacte amb grups anarquistes espanyols i francesos. Aquests grups li van recomanar que conegués En Francesc Ferrer i Guàrdia, una figura clau de l'anarquisme català. Seguint aquest consell, Na Nora Falk va viatjar a Barcelona i es va allotjar en una pensió situada a la Plaça Catalunya. Aquí va coincidir amb En Mateu Morral, que havia abandonat Sabadell, el negoci i la seva família per dedicar-se completament al projecte de l'Escola Moderna, impulsat per En Ferrer i Guàrdia.

Na Nora Falk, de vint-i-quatre anys, rossa i amb ulls blaus, formava part del grup terrorista Chórnoe Znamia (Bandera Negra). Segons explica En Paul Avrich al seu llibre *Los anarquistas rusos*, aquest grup era el més important dins del moviment terrorista de l'Imperi tsarista en aquell moment.

El 31 de maig de 1906, Madrid celebrava amb gran entusiasme el casament del rei Alfons XIII amb la princesa Victòria Eugènia de Battenberg. Multituds ansioses es congregaven a les places i carrers engalanats, ocupant cada racó disponible per ser testimonis d'un moment històric. Les cadires i les llotges, especialment condicionades per l'Ajuntament, es veien atapeïdes per madrilenys i visitants desitjosos de contemplar el pas de la comitiva nupcial. Des del dia anterior, la ciutat vestia de gala, en homenatge als nuvis i als il·lustres convidats que, provinents de les més prestigioses cases reials d'Europa, havien acudit per celebrar aquest enllaç. Després de la cerimònia a l'església de San Jerónimo el Real, la parella reial, acompanyada per un extens seguici de convidats, nobles i alts càrrecs, va emprendre el recorregut pel centre de Madrid, que els portaria fins al Palau Reial. Era un camí envoltat per una multitud de ciutadans que volien veure de prop els monarques, i el seguici era custodiat per un gran dispositiu de seguretat.

Quan passava pel tram del carrer Major, en una finestra d'un hostal, situat al número 88, un jove sostenia un esplèndid ram de flors tot esperant que el carruatge reial passés just per sota seu. Era tan gran i bonic que molts veïns li cridaven des de les finestres dels edificis propers «¡que ramo tan bonito!». Els mateixos veïns que dies després van declarar que aquell individu feia dies que a les nits tenia l'estrany costum de tirar taronges des del balcó cap al carrer. En Mateu calculava la distància i la força necessària per llençar una bomba Orsini amagada dins un ram de roses.

Aquest tipus de bomba va ser inventada pel revolucionari italià Felice Orsini l'any 1857. Era un artefacte explosiu esfèric que, en lloc d'activar-se mitjançant una espoleta o un mecanisme cronomètric, s'activava per contacte mitjançant uns ressaltos plens de fulminat de mercuri que envoltaven la bomba, i explotava a l'impacte. Utilitzada, també per En Santiago Salvador Franch (que sospito també que era nihilista, però deixo per a més endavant investigar-ho a fons) el 1893 a l'atemptat del Teatre Liceu de Barcelona, com a represàlia per l'execució d'En Paulí Pallàs. En aquella acció, hi van morir 22 persones i hi va haver 35 ferits.

En Mateu era una persona intel·ligent i ben formada, plenament conscient que aquella acció contra els seus enemics causaria una gran mortaldat entre persones innocents. Segons he pogut observar, aquesta no era la manera d'actuar de la majoria dels anarquistes, que, en molts casos, suspenien accions si podien causar víctimes innocents. Tanmateix, alguns corrents nihilistes, els més radicals, defensaven que si es tractava d'esclaus agraïts que participaven o col·laboraven voluntàriament amb el poder, no mereixien cap consideració.

Tenia clar el seu objectiu: si no ho feia ell, qui ho faria? Si no era en aquell moment, quan seria?

A les 13:55, just quan els cavalls que tiraven la carrossa passaven sota el balcó, des del quart pis de l'edifici número 88 va caure un ram de roses vermelles. L'explosió va ser devastadora. Sense perdre un segon, l'autor es va col·locar un barret de palla i va sortir de l'edifici, esquivant alguns dels cadàvers que omplien el carrer. Mentre fugia, deixant enrere l'horrible escena que ell mateix havia provocat —la mort de 28 persones, i més de 100 ferits—, es podia sentir la cridòria desesperada de la gent, alguns agonitzant, mentre altres assenyalaven el balcó del quart pis, d'on havia vingut l'atac.

Foto de l'atemptat contra el rei Alfons XIII i la reina Victòria Eugènia, tal com va aparèixer a la premsa de l'època.

Analitzant una multitud d'atemptats anarquistes, he comprovat que els autors invertien molt de temps en la preparació i també a planificar acuradament la seva fugida. En canvi, el moviment nihilista rus, sovint prioritzava l'impacte de l'atemptat per sobre de la mateixa supervivència de l'atacant. Els atemptats perpetrats per nihilistes eren meticulosament dissenyats per assegurar la neutralització de l'objectiu, però gairebé mai no incloïen un pla de fugida. Eren plenament conscients que, si no morien a causa de l'explosió, acabarien linxats per la multitud o capturats per les forces de l'ordre, i, en aquest cas, els esperava una execució pública. Alguns intentaven una fugida desesperada, que gairebé mai no tenia èxit; d'altres, simplement, consideraven que havien complert la seva missió i acceptaven la mort amb serenitat.

Un petit exemple és el cas de Na Vera Ivánovna Zasúlich, que es va presentar a casa del governador Fiódor Fiódorovich Trépov fingint que necessitava un certificat de bona conducta. Per sorpresa, va treure una pistola d'un cistellet que duia a les mans i li va disparar dues vegades, causant-li ferides greus, però no mortals. Tot seguit, no va intentar escapar; senzillament, es va quedar al lloc dels fets, esperant ser detinguda.

En Mateu va invertir molt de temps a preparar el magnicidi, però el seu pla de fugida es limitava a demanar ajuda a un desconegut. Aquesta decisió demostra que només estava obsessionat amb el seu objectiu, sense considerar les conseqüències de les seves accions. Va confiar tota la fugida basant-se en l'article escrit el 1901, en què s'explicava un esdeveniment viscut el juliol de 1897. En aquella ocasió, un italià que es feia anomenar Emilio Rinaldi va anar a visitar En Nakens a la redacció del diari i li va confessar que havia arribat a Espanya amb la intenció d'assassinar En Cánovas, el rei o la regent, com a acte de venjança pels anarquistes empresonats i torturats durant els processos de Montjuïc. En Nakens no li va donar gaire credibilitat i no va tornar a saber res d'aquell home fins al 8 d'agost, quan va assabentar-se que l'italià que l'havia visitat, de nom real Michele Angiolillo, havia comès l'assassinat del president del govern, Antonio Cánovas del Castillo, a Donòstia.

Il·lustració del magnicidi de Cánovas del Castillo.

A l'article que va escriure quatre anys després d'aquells fets, va reafirmar la seva posició contrària al terrorisme, una postura que ja havia quedat clara en múltiples ocasions a través del seu diari *El Motín*. Així i tot, va admetre que, si hagués cregut les paraules d'Angiolillo, no l'hauria denunciat a la policia, ja que no es considerava un delator.

La redacció d'*El Motín*, temut periòdic anticlerical, estava situada al carrer Ruiz, penúltima casa de l'esquerra, baixant cap a la plaça del Dos de Mayo.

Pel que fa a les tres i deu, del dia dels fets (31 de maig de 1906), segons declaració d'un empleat del diari, un subjecte d'estatura regular, jove, vestit amb americana i armilla color cafè, pantalons grisos a ratlles, botes color d'avellana i un barret de palla, es va presentar a la redacció, que era alhora impremta.

-Bona tarda —li va dir al recepcionista Muñoz—. El senyor José hi és?
-Passi —li va respondre, indicant l'entrada al despatx.

En José Nakens, director del diari, amb el barret posat i preparat per sortir, es va trobar amb el jove.

-El senyor Nakens? Vull parlar amb vostè.
En Nakens el va fer passar al despatx.

Extracte de la declaració del judici de Don José Nakens:

«-Em dona la seva paraula de callar el que li diré?
-Parli.

-Acabo de llençar una bomba al rei al carrer Major. Crec que no l'he mort, però hi ha desgràcies. He llegit el que va escriure sobre Angiolillo. Vostè em delatarà?

Naturalment, no cal dir-ho, em vaig quedar gelat i no vaig poder articular cap contestació. Mentrestant, a l'altre despatx hi havia arribat un conegut d'aquells que mai se'n recorda un com es diuen:

-Don José, han llançat una bomba al carrer Major. No ho sap?
-M'ho estava dient aquest senyor —vaig dir.

-Em sembla que hi ha moltes víctimes, però al rei no l'han tocat.

Amb aquestes, va entrar En Moyrón i em diu:

-Acabo de portar na Isabel (la meva filla) a casa seva, molt emocionada i amb un atac de nervis. Era a casa d'En Jenaro Millán, on també hi havia la meva dona, i es va espantar molt en sentir la bomba que han llençat al rei, i més en veure passar una llitera.

Mentre En Moyrón s'esplaiava en més detalls, vaig portar el desconegut a una altra habitació i li vaig dir:

-Quedi's aquí fins que torni.

Vaig acomiadar, llavors, els nois de la impremta i vaig sortir amb els visitants. Vaig córrer a casa meva, vaig veure la meva filla i, a l'hora i mitja, aproximadament, vaig tornar a la redacció.

-Com ha arribat fins aquí?

-Preguntant.

Vaig comprendre que podien arribar d'un moment a un altre, i li vaig dir:
-Segueixi'm.

Pugem carrer Fuencarral amunt fins arribar a Cuatro Caminos. Allà, en passar davant del berenador de Canuto, em van veure uns correligionaris que em van convidar a prendre un got de cervesa. A poc a poc, se'n van acostar uns altres i hi vam estar una hora i escaig.

Vam agafar, després, el tren de la Ciutat Lineal, hi vam estar caminant i, un cop enfosquit el dia, vam tornar a agafar el tren i vam seguir fins al pont de Vendes, on vaig anar a buscar un amic i li vaig dir:

-El senyor és un periodista perseguit, que tem que el puguin detenir aquesta nit, quan busquin el de la bomba. Pots acollir-lo tu, aquí, fins demà?

-El que vostè mani, don José».

En Mateu va tenir la sort de trobar un home que, malgrat oposar-se obertament al terrorisme, va decidir ajudar-lo en un moment crític. En Nakens no el va delatar a la policia; en canvi, va optar per amagar-lo temporalment. Aquesta decisió, evidència la complexitat moral d'un home que, tot i desaprovar l'acció i ser conscient de les possibles represàlies, no va dubtar a fer allò que considerava correcte.

1r de juny de 1906.

La dona d'En Bernardo Mata (un altre implicat en l'atemptat) va proporcionar al seu hoste un vestit blau, una camisa fosca i unes espadenyes que eren del seu fill. Després, li va preparar una tassa de cafè amb llet.

El jove de Sabadell es va canviar, va demanar un sac per guardar la seva roba i va marxar sense acomiadar-se. La tassa de cafè amb llet va quedar intacta.

En un primer moment, la policia va actuar a les palpentes, realitzant batudes per tota la ciutat i detenint anarquistes de manera indiscriminada. Qualsevol persona podia ser arrestada si les autoritats rebien una denúncia. Un estudiant va ser detingut per haver protagonitzat una discussió acalorada en un cafè. I un dependent d'ultramarins, simplement per haver-se acostat per curiositat al número 88 del carrer Major. Un altre exemple és el del farmacèutic, detingut per atrevir-se a opinar que no tots els anarquistes eren dinamiters. Fins i tot, dos madrilenys van ser arrestats perquè un policia fora de servei va considerar sospitosos que parlessin en veu baixa. Tot i això, aviat es va fer evident quina pista calia seguir: l'assassí era En Mateu Morral Roca. Ara només quedava atrapar-lo. I com més aviat millor, ja que havia infligit una derrota humiliant a la policia i a l'ordre establert.

El 2 de juny, en tornar de la feina al taller mecànic situat a la Ciutat Lineal, el jove obrer de vint anys Ricardo Velázquez Muñoz es dirigia cap a casa seva, quan va passar pel camp conegut com "El Retamar", al costat de la vinya anomenada "La Bodeguilla". Hi va veure un sac de roba, que li va cridar l'atenció i el va recollir.

En Morral, sens dubte, havia passat per allí. Les autoritats no trigarien a assabentar-se'n. Ningú no el va veure travessar el pont del Jarama, que estava vigilat per la Guàrdia Civil. Però dos jornalers —pare i fill— el van veure passar mentre llauraven prop de Daganzo, entre aquest poble i Ajalvir. Devien ser dos quarts de deu del matí. Portava un vestit blau, espadenyes blanques i una gorra. Els va passar per davant sense dir res.

El més sorprenent és que no havien passat ni deu minuts quan el van veure de nou, aquesta vegada caminant en direcció a Ajalvir.

-Deu ser l'anarquista de la bomba?

-Ho sembla!

Després de voltar sense rumb, va començar a cridar l'atenció dels veïns, poc acostumats a veure forasters, especialment en un moment en què la població estava en alerta per la recerca d'un suposat anarquista català. La fam el va portar a entrar en un bar, on els parroquians no van trigar a notar el seu accent català i l'embenatge que duia a la mà dreta. Les informacions indicaven que el terrorista podria haver perdut un dit. Entre els presents es trobava En Fructuoso Vega, guàrdia del Soto d'Alborea, un home jove de trenta-quatre anys, d'estatura alta, amb cabells i bigoti rossos, ulls blaus, vestit amb una bandolera que portava la inscripció «Soto de Alborea» a la placa. Armat amb una tercerola Remington, se li va apropar i li va dir:

-Complint amb el meu deure, tinc de detenir-lo, per més que resulti innocent. Tindria inconvenient a venir amb mi a Torrejón?

Morral va empal·lidir mentre continuaven prenent copes, abans d'assentir amb el cap. Tots dos van sortir del bar. En Mateu anava al capdavant, avançant amb pas ferm. La seva vida ja no tenia importància: només l'impacte de l'atemptat comptava. Com tants altres nihilistes, havia assumit que la seva existència acabaria en aquell moment. Fugir ja no era una opció; la captura, encara menys. Per a la segona generació de nihilistes, l'últim tret no era per a la policia, sinó per ells mateixos. Morir per la causa era preferible a ser atrapat viu, i aquella bala final simbolitzava l'última i definitiva resistència.

No havien recorregut ni cinquanta metres. El moment decisiu havia arribat.

Havia menjat i begut, havia sobreviscut fins aquell punt. Els monarques gairebé havien caigut sota les seves mans,

però ara tot es reduïa a un sol instant. De sobte, es va girar bruscament, amb un gest ràpid, va alçar la pistola, i el tret retronà amb força. El guàrdia, sense temps per reaccionar, va caure fulminat a terra. La bala li havia entrat per la boca, destrossant-li el maxil·lar inferior.

En Morral es va allunyar.

A vint passes, es va aturar. Lentament, va girar la pistola cap a si mateix, apuntant directament al pit.

Va sentir el fred metàl·lic contra la pell, però no va vacil·lar. Un últim sospir va trencar el silenci abans que el tret es deixés sentir. El so, sec i contundent, va ressonar en l'aire.

Cadàver d'En Mateu Morral. 2 de juny del 1906.

En Mateu Morral Roca es va desplomar de genolls, mentre la pistola li relliscava de la mà. La sang li regalimava pel pit, marcant el final de la seva existència. Els ulls, oberts, però ja buits de vida, miraven el cel, mentre el món continuava girant, indiferent.

Natxo Monrós Vilalta

BIBLIOGRAFIA:

-Causa por regicidio frustrado: 1906-1909; Atentado de 31 de mayo de 1906.

Causa contra Mateo Morral, Francisco Ferrer, José Nakens, Pedro Mayoral, Aquilino Martínez, Isidro Iborra, Bernardo Mata y Concepción Pérez Cuesta; Sucesores de J. A. García, Madrid, 1911, 5 vols.

-JOSÉ ESTEBAN, Mateo Morral, el anarquista. Causa por un regicidio; Ediciones Vosa, S.L.; Madrid, 2001.

-RAFAEL SALILLAS, Morral, el anarquista; Librería de los Sucesores de Hernando, Madrid, 1914.

-EDUARD MASJUAN, Un héroe trágico del anarquismo español: Mateo Morral, 1879-1906; Col·lecció Icaria Antrazyt-311, Icaria Editorial, S.A.; Barcelona, 2009.

-ÁLEX POCINO PÉREZ, Mateo Morral (1879-1906): causas de un regicidio; treball final de grau, juny 2021, Universitat de Barcelona (UB); <https://diposit.ub.edu/dspace/bitstream/2445/181206/1/Pocino%20Perez.pdf>